

GEMERTS DIALECT

COMMENTAAR EN AANVULLINGEN OP DE GEMERTSE WOORDENLIJST VAN
JAN VAN BERLO, 22 OKTOBER 1981, G.H., JRG.24, 1982, nrs.3 en 4.

door Wim Vos

Het zal de Heer Van Berlo genoeg doen te vernemen dat ik op zijn verzameling Gemertse woorden vele en interessante reacties ontvangen heb. Die van Frans van de Laar uit Eindhoven, van Hein van Gemert en de Zeereerw. Heer M.H.J. Pennings O.Praem. zal ik in dit artikel verwerken. Korthedshalve kort ik hun namen af met resp.: L., G. en P. Ik volg de lijst van Van Berlo alfabetisch en vermeld telkens het paginanummer. Ik kreeg ook woorden die Van Berlo in zijn artikel niet noemt. Deze moet ik bewaren voor een andere gelegenheid.

G.H., Jrg. 24, 1982, nr.3.

Pag.89.

affenseere: -zich haasten. Volgens P. 'affeseere' zonder -n. Deze mening wordt bevestigd door Van der Wijst, Gemertse woordenlijst, G.H. 1975-1976, nr.61, p.10.

Pag.90.

ákklemensie: -instemming, goedkeuring. P. is dit woord onbekend. Wel kent hij: 'klímensie mî iemmes hébbe' =geduld hebben met iemand, bv. bij het betalen van schulden. Ook 'klímènt zéng'. Ik merkte bij ákklemensie al op dat het een verbastering zou kunnen zijn van 'acclamatie'. Gezien de opmerking van P. lijkt verwarring van 'acclamatie' en 'clementie' zeer wel mogelijk.

áks: -grote bijl mét lange steel. Volgens P. is 'n hiep geen bijl maar een kapes met een andere vorm als een 'bélleke'. Een 'bélleke' leek op een áks, maar had een kortere steel. en het ijzeren gedeelte was ook wat minder fors uitgevalen, m.i. 'n Bélleke werd en wordt gebruikt voor het afkappen van dunne takken en licht brandhout. Een 'hiep' werd ook gebruikt voor het afkappen van dunne takken en bij het maken van 'mutsert'.

alskwap: -dikke korte man. Jan van Berlo betwijfelde zelf al of dit woord Gemerts was. P. kent het helemaal niet.

béddekoets: Hierbij tekent P. aan: "Onder de béddekoets was vaak 'd'n èrpelkèlder', afgedekt met losse planken. Bij mij thuis was zo'n kelder onder het kabinet dat in de kamer stond; mogelijk is daar vroeger een béddekoets geweest."

Pag.91.

boks: -z.nw., een broek. P. tekent hierbij aan: " 'm boks mî 'n töffelblat iz 'ng klébboks". De klep van een klepbroek werd 'tafelblad' genoemd.

bòrsròk: z.nw.,m., borstrok. P. schrijft: " 'Bòrsròk' is volgens mij geen hemd, maar heeft de vorm van een jas zonder kraag en zonder zakken: is gesloten tot aan de hals. Vroeger meestal gemaakt van 'baaj'. Werd, dacht ik, weinig door vrouwen gedragen, was onhandig bij bv. borstvoeding." Van Dale (8ste dr.) geeft: "warm, wollen onderkledingstuk, boven het hemd gedragen."

Pag.92.

bubbelke: z.nw. -een klein rond pakje. P. bevestigt de mening van J.W.Vos en zegt: "ook een klein bultje, bv. bij uitslag."

dèl: z.nw.,v., -morsige vrouw, 'nie veul soeps'. L. en P. bevestigen deze betekenis, maar vinden beiden dat het woord ook gebruikt werd voor een vrouw die het niet al te nauw nam met de sexuele moraal.

düvvel: z.nw.,m. P. vult aan: "Bekend is de uitdrukking: " 't is òv d'n düvvel 'r mî spûlt", als iets niet wil lukken, waarvan men zeker is.

Pag.93.

geskreengt: -licht geschroeid, verbrand, bv. de huid. P.: "Ik dacht dat het ook gebruikt werd in dezelfde betekenis als "geskoerst" = een lichte ontveling van de huid, bv. bij een val op harde grond of schuren langs een muur."

hangejzer: -z.nw.,m., -iemand die niets uitvoert. P. heeft het woord nooit in deze betekenis gehoord. Wel kent hij ' 'n haet hangejzer'.

hansjòp: -z.nw.,m., nachthemd voor zowel mannen als vrouwen. P.: "Ik dacht dat alleen 'de joong' 's nachts een 'hansjòp' droegen, niet 'de dùrskes'. Een 'hansjòp' had de vorm van een overall, maar had aan de achterkant een klep, die met twee knopen werd vastgemaakt (net als een 'töffelblat' van een 'klébboks' aan de voorkant), en die omlaag ging, als men 'op de pòt' moest. In tegenstelling tot de overall was de sluiting met knopen, meen ik, aan de achterkant. Hij werd gedragen door jongens tot 12-14 jaar; meisjes droe-

gen een lang nachthemd, maar zeker niet bij de echte arme mensen."

G.H., Jrg.24, 1982, nr.4.

Pag.116.

hoetjesmaaker: -z.nw.,v., aanzegster bij het overlijden van een kind. Volgens P. en G. moet de uitspraak zijn: 'hütjesmaaker'. Alfabetisch had het woord dus moeten staan tussen 'hüfter' en 'ingöje' op p. 117. 'Hütjesmaakster' werd niet gezegd volgens zowel P. als G..

hözbangel: -z.nw.,m., kouseband. Volgens G. is de uitspraak: 'hözbéngel', maar ik heb de uitspraak van Van Berlo ook vaak gehoord van oudere mensen.

Pag.117.

ingöje: -een geschil voorleggen aan de rechter. P. schrijft: "Na een uitspraak van de rechter in beroep gaan: 'Haj hég 't ingegöjt'.

jönnesaws: -z.nw.,v., uiensaus. Volgens G. was het woord korter: 'jönsaws'.

P. tekent aan bij de spotnaam voor hetzelfde gerecht:

"Voor 'lewëjsaws' werd vaak 'möllek', karnemelkgebruikt!"

këere: -b.nw., van klei gemaakt: 'ne këere knikker, dus chinne glaozere knikker'. P. tekent hierbij aan: "'Klütjes'waren grote knikkers, gemaakt van steen, soms ook van ijzer."

kevelaor: -z.nw.,m., een meikever. Volgens G. zeimen: 'keevelder', en ik kan me ook herinneren deze uitspraak vaak gehoord te hebben.

klungel: -z.nw.,m., onhandig persoon. G. betwijfelt of dit wel Gemerts is. Volgens hem kan het woord 'taot' of 'poets-taot' (=poetsdoek) betekenen, maar niet in Gemert, wel in Volkel, Uden. Wel kent G. de bijnaam: 'Kees de Klongel'.

knook: -z.nw.,m., boomstronk. G. tekent hierbij aan: "ook noest, stug mens."

Pag.118.

kroessel: z.nw.,v., mv. kroessele. P. kent ook het mv. 'kroessels', maar heeft nooit de uitspraak 'kroezzele' gehoord, die ik me meen te herinneren.

kwabbele: -vlyg praten, kwebbelen. G. is het niet eens met de eerste betekenis, wel met de tweede en vult aan: 'door elkaar praten'.

mëëjzoentje: -z.nw.,o., madeliefje. Vgl. Van der Wijst, p.41: meisüntje. G. bevestigt mijn uitspraak: 'majzoentje'.

(wordt vervolgd)